

Násilie páchané na ženách: celoeurópsky prieskum

V článku 1 Charty základných práv Európskej únie je stanovené, že ľudská dôstojnosť je nedotknuteľná a musí sa rešpektovať a chrániť. Článok 2 zaručuje právo na život a článok 4 zákaz mučenia a neludzského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestu. V článku 21 sa uznáva právo nebyť diskriminovaný vrátane z dôvodu pohlavia a článok 47 zaručuje právo na prístup k spravodlivosti.

Kontext

Násilie páchané na ženách zahŕňa trestné činy, ktoré sa nadmerne týkajú žien, ako napríklad sexuálne útoky, znásilnenie a tzv. domáce násilie. Predstavuje porušenie základných práv žien z hľadiska dôstojnosti a rovnosti. Násilie páchané na ženách vplyva nielen na ženy – samotné obeť, ale ovplyvňuje aj ich rodiny, priateľov a spoločnosť ako celok. Tento problém si vyžaduje kritický pohľad na to, ako spoločnosť a štát reagujú na takéto zneužívanie. Opatrenia na boj proti násiliu páchanému na ženách a na predchádzanie takémuto násiliu sú potrebné tak na úrovni Európskej únie (EÚ), ako aj na úrovni členských štátov.

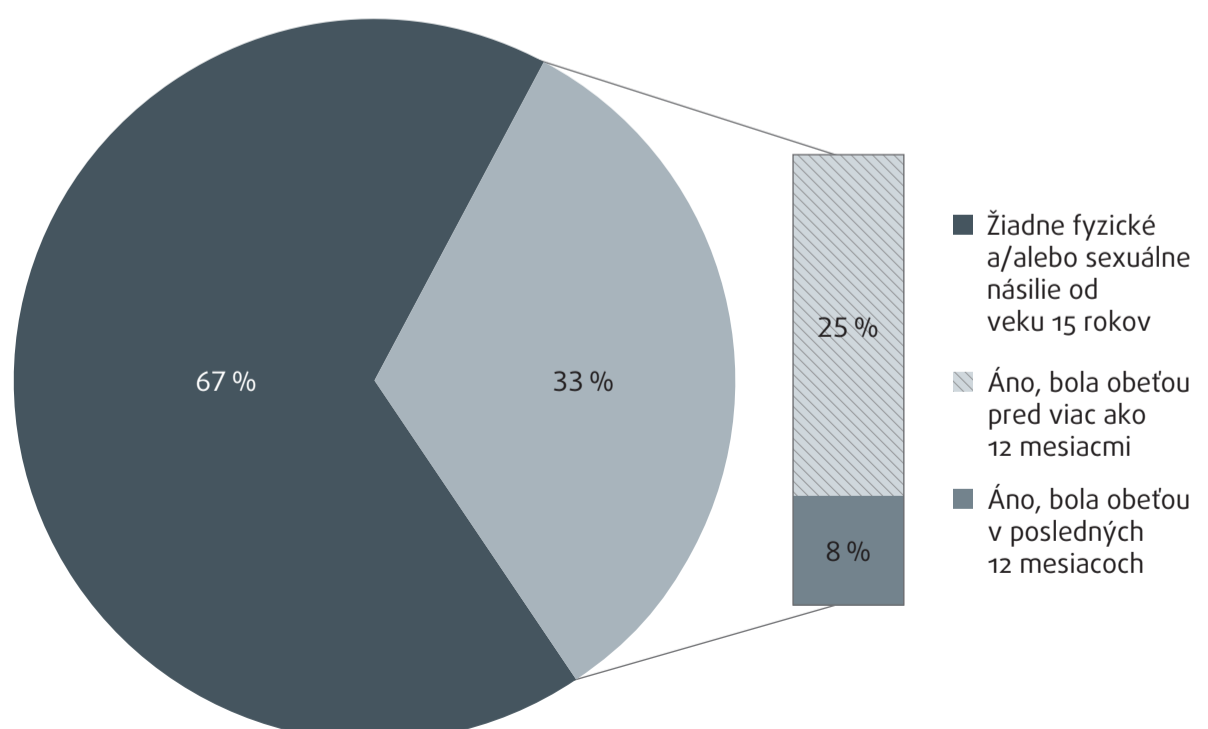
K opatreniam na európskej úrovni na pomoc pri riešení násilia páchaného na ženách patrí smernica EÚ o obetiach (2012/29/EÚ) a Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor). V smernici EÚ o obetiach, prijatej v roku 2012, sú stanovené minimálne štandardy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov v EÚ a uvádza sa v nej konkrétny odkaz na obeť rodovo motivovaného násilia, obeť sexuálneho násilia a obeť násilia páchaného blízkou osobou. Istanbulský dohovor, ktorý Rada Európy prijala v roku 2011, je prvým právne záväzným regionálnym nástrojom v Európe, ktorý komplexne rieši rôzne formy násilia páchaného na ženách, ako napríklad psychické násilie, prenasledovanie, fyzické násilie, sexuálne násilie a sexuálne obťažovanie. Dohovor nadobudne účinnosť po ratifikácii desiatimi signatármi.

Súčasne s týmto povzbudivým vývojom v právnej oblasti však dôkazy z celoeurópskeho prieskumu agentúry FRA o násilí páchanom na ženách svedčia o tom, že väčšina žien, ktoré sa stali obeťami násilia, nenahlási svoje skúsenosti ani polícii, ani nijakej z organizácií na pomoc obeťam. Výsledkom je, že väčšina žien, ktoré sa stali obeťami násilia, sa nedostane do styku s justičným systémom a ďalšími službami. Je teda zrejmé, že v súčasnosti potreby a práva mnohých žien v EÚ nie sú v praxi naplnené.

Vzhľadom na závažnosť vplyvu násilia páchaného na ženách je polutovaniahodné, že politici a odborníci z praxe v mnohých členských štátoch EÚ ešte stále musia zápasit s nedostatkom komplexných údajov o rozsahu a charaktere tohto problému. Keďže väčšina žien násilie nenahlási a ani sa necíti byť k tomu vedená systémom, ktorý sa často považuje za málo nápomocný, v oficiálnych údajoch v trestnej oblasti je zaznamenaných len tých niekoľko prípadov, ktoré boli nahlásené. V dôsledku toho sa politické a praktické reakcie zamerané na riešenie násilia páchaného na ženách nie vždy vychádzajú z komplexných dôkazov. Aj keď niektoré členské štáty EÚ a výskumné inštitúcie vykonávajú prieskumy a výskum v oblasti násilia páchaného na ženách, nedostatok komplexných a porovnateľných údajov v tejto oblasti v rámci EÚ pretrváva v porovnaní s inými oblasťami, ako napríklad zamestnanosť, kde mnohé členské štáty zbierajú údaje vo vzťahu k pohlaviu.

Celoeurópsky prieskum agentúry FRA bol uskutočnený ako reakcia na požiadavku Európskeho parlamentu získať údaje o násilí páchanom na ženách, ktorú zopakovala Rada EÚ vo svojich záveroch o eradikácii násilia páchaného na ženách. Výsledky z rozhovorov v rámci prieskumu možno analyzovať spolu s existujúcimi údajmi aj chýbajúcimi poznatkami týkajúcimi sa násilia páchaného na ženách na úrovni EÚ a na úrovni členských štátov a možno sa nimi riadiť pri príprave politik a praktických opatrení zameraných na boj proti takémuto porušovaniu ľudských práv.

Obrázok 1: Ženy, ktoré sa stretli s fyzickým a/alebo sexuálnym násilím od veku 15 rokov v priebehu 12 mesiacov pred rozhovorom v EÚ-28 (%)

Poznámka: Založené na odpovediach všetkých respondentiek (N=42 002).

Zdroj: Súbor údajov z prieskumu agentúry FRA o rodovo motivovanom násilí páchanom na ženách 2012

Zber údajov a pokrytie

Výsledky prieskumu agentúry FRA o násilí páchanom na ženách sú založené na osobných rozhovoroch so 42 000 ženami vo všetkých 28 členských štátoch EÚ s priemerom 1 500 rozhovorov na jeden členský štát. Respondentky boli vybrané náhodným výberom. Výsledky predstavujú reprezentatívne skúsenosti a názory žien vo veku 18 – 74 rokov žijúcich v EÚ. Štandardizované rozhovory v rámci prieskumu obsahovali otázky týkajúce sa fyzického, sexuálneho a psychického násilia, viktimizácie v detstve, sexuálneho obťažovania a prenasledovania vrátane zneužívania prostredníctvom nových médií, ako napríklad internetu. Ženy boli požiadané, aby poskytli informácie o svojich osobných skúsenostiach s jednotlivými formami násilia, ako často sa stretli s určitými typmi násilia a aké dôsledky malo násilie na ich životy. V rámci prieskumu sa zbierali aj údaje o tom, či ženy nahlásili alebo nenahlásili polícii tieto incidenty a o tom, či využili ďalšie služby, ktoré sa zameriavajú na pomoc obetiam.

Vybrané zistenia a spôsoby ako riešiť násilie páchané na ženách

Výsledky prieskumu FRA slúžia na podporu tvorcov politik a iných zainteresovaných strán v boji proti násiliu páchanom na ženách v celej EÚ. Na základe výsledkov prieskumu agentúra FRA vypracovala rad podrobných stanovísk, ktoré sú prezentované v hlavných výsledkoch prieskumu a súhrnných správach (pozri rámček „Ďalšie informácie“).

V tomto informačnom liste sa uvádzajú niektoré príklady zistení z prieskumu, ktoré spolu so všeobecnými úvahami ponúkajú možné spôsoby riešenia násilia páchaného na ženách.

Rozdiely vo výsledkoch medzi krajinami a v rámci krajín

Rozdiely v miere násilia páchaného na ženách medzi krajinami a v rámci krajín sa uvádzajú aj v iných prieskumoch, napr. v štúdií Svetovej zdravotníckej organizácie týkajúcej sa zdravia žien a domáceho násilia z 10 krajín a v štúdií Spojených štátov (USA) týkajúcej sa násilia spôsobeného intímnym partnerom a sexuálneho násilia, ktorá pokrýva 50 štátov USA.

Rozdiely medzi jednotlivými krajinami môžu odrážať celý rad faktorov, ako aj skutočné rozdiely v miere viktimizácie, ako napríklad: či je z kultúrneho hľadiska prijateľné hovoriť s inými ľuďmi o skúsenostiach s násilím páchanom na ženách vrátane osôb, ktoré vedú rozhovory v rámci prieskumu, ako aj možnosť, že lepšia úroveň rovnosti žien a mužov v krajine môže viesť k vyššej miere poskytovania informácií o násilí páchanom na ženách, keďže v spoločnostiach s lepšou úrovňou v oblasti rovnosti je väčšia pravdepodobnosť, že sa incidenty budú otvorene riešiť a bude sa proti nim bojovať.

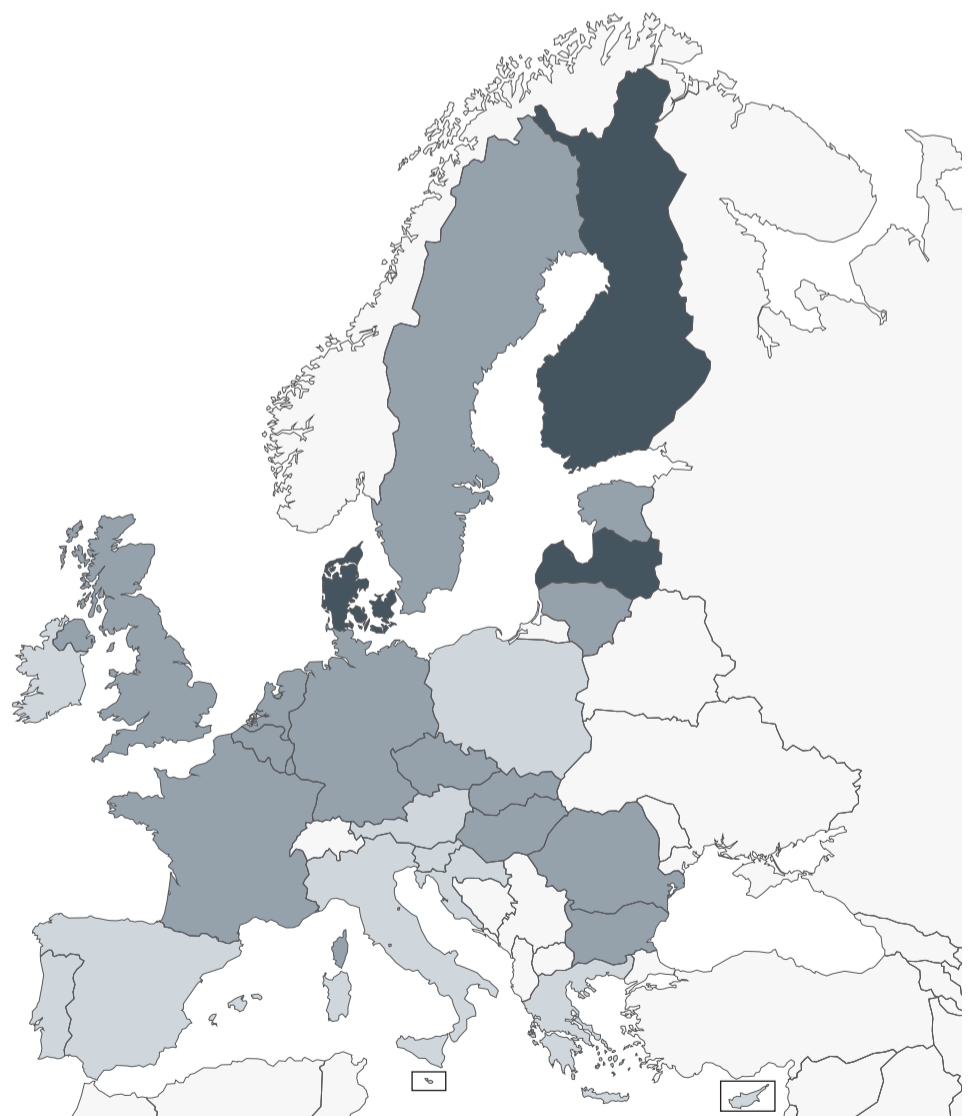
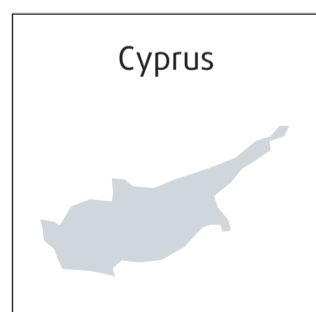
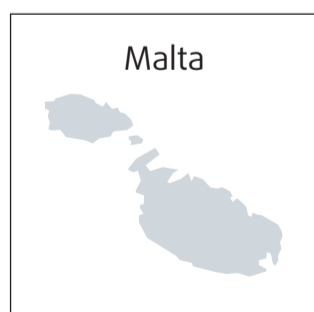
V správe o hlavných výsledkoch prieskumu a súhrnnej správe „At a glance“ (Prehľad výsledkov) sa rozoberajú niektoré z možných príčin zaznamenaných rozdielov. Podrobné rozdelenie výsledkov na úrovni jednotlivých členských štátov EÚ možno nájsť prostredníctvom interaktívneho online prieskumníka: <http://fra.europa.eu/en/vaw-survey-results>.

Fyzické násilie

Približne 13 miliónov žien v EÚ sa stretlo s fyzickým násilím v priebehu 12 mesiacov pred uskutočnením rozhovorov v rámci prieskumu. Tento počet zodpovedá 7 % žien vo veku 18 až 74 rokov v EÚ.¹

Obrázok 2: Ženy, ktoré sa stretli s fyzickým a/alebo sexuálnym násilím od veku 15 rokov v EÚ-28 (%)

EÚ-28 22 %
■ 10 %–19 %
■ 20 %–29 %
■ 30 %–39 %

Zdroj: Súbor údajov z prieskumu agentúry FRA o rodovo motivovanom násilí páchanom na ženách 2012

¹ Podľa online databázy Eurostatu k 1. januáru 2013 v EÚ-28 žilo 186 590 848 žien vo veku 18 až 74 rokov, pozri: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database (dátový kód *demo_pjan*, údaje čerpané 16. augusta 2013).

Sexuálne násilie

Približne 3,7 milióna žien v EÚ sa stretlo so sexuálnym násilím v priebehu 12 mesiacov pred uskutočnením rozhovorov v rámci prieskumu. Tento počet zodpovedá 2 % žien vo veku 18 až 74 rokov v EÚ.

Spôsoby riešenia: Budúce stratégie EÚ v oblasti rovnosti žien a mužov by mohli vychádzať zo zistení prieskumu, za účelom zamerania sa na hlavné problematické oblasti súvisiace so skúsenosťami žien s násilím. Sú to napríklad nové alebo novo uznané formy násilia páchaného na ženách, ako je prenasledovanie alebo zneužívanie prostredníctvom nových technológií, ako aj aspekty násilia, ktoré ženy v nedostatočnej miere nahlasujú polícii a organizáciám na pomoc obetiam.

Spôsoby riešenia: Vzhľadom na rozsah násilia páchaného na ženách udávaného v prieskume je potrebné, aby sa opatreniami EÚ po Štokholmskom programe v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí zaistilo uznanie násilia páchaného na ženách a aby sa riešilo ako porušovanie základných práv v reakciách EÚ na trestnú činnosť a na viktimizáciu v dôsledku trestnej činnosti.

Jedna z 20 žien (5 %) bola znásilnená od veku 15 rokov. Tento údaj je založený na odpovediach na otázku v prieskume „Ako často po dosiahnutí veku 15 rokov až do súčasnosti vás niekto prinútil k pohlavnému styku tak, že vás obmedzil alebo vám ublížil nejakým spôsobom?“

V mnohých štátoch EÚ právne vymedzenie znásilnenia presahuje rámec požiadavky, aby páchateľ použil fyzickú silu. V takom prípade miera znásilnení v EÚ môže byť vyššia ako 5 %.

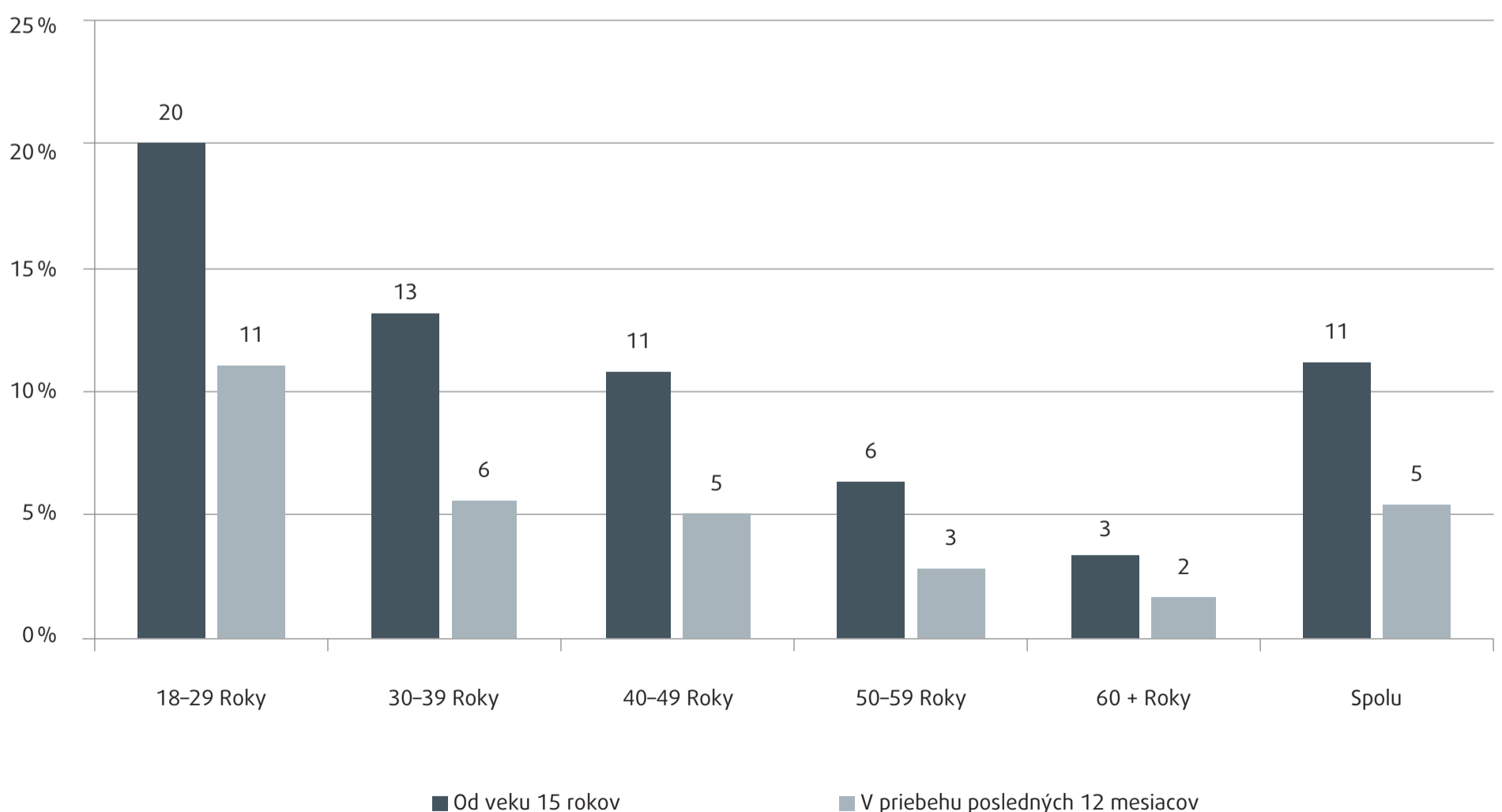
Spôsoby riešenia: Smernica EÚ o obetiach sa uplatňuje na všetky obeť trestných činov a výslovne sa v nej uvádza odkaz na obeť rodovo motivovaného násilia spolu s inými zraniteľnými obeťami. Táto smernica poskytuje pevný základ, z ktorého možno vychádzať pri príprave cielených reakcií na úrovni členských štátov na uspokojenie potrieb žien ako obeť násilia súvisiacich s podporou poskytovanou obetiam a zásahmi v trestnej oblasti. V rámci skúmania vykonávania smernice, ktoré vykoná Európska komisia, by sa mohlo posúdiť, či smernica spĺňa – v praxi – potreby a práva žien, ktoré sa stali obeťami násilia.

Spôsoby riešenia: EÚ by mala preskúmať možnosť pristúpenia k Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násiliu páchanom na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor). V súčasnosti je tento dohovor najucelenejším regionálnym nástrojom zameraným na násilie páchané na ženách. Výsledky prieskumu agentúry FRA môžu tiež členské štáty EÚ podporiť pri ratifikácii dohovoru.

V EÚ-28 sa 18 % žien stretlo s prenasledovaním od veku 15 rokov a 5 % žien sa stretlo s prenasledovaním v priebehu 12 mesiacov pred prieskumom, čo by zodpovedalo 9 miliónom žien v EÚ-28, ktoré sa stretli s prenasledovaním v priebehu obdobia 12 mesiacov.

K tomuto zisteniu sa dospelo pomocou otázky položenej ženám pri rozhovore v rámci prieskumu, a to, či boli v situácii, keď tá istá osoba sa voči nim opakovane správala neprístojne alebo ich ohrozovala niektorým zo zoznamu rôznych konaní, ako napríklad či tá istá osoba opakovane „postávala a čakala na vás pri vašom dome, pracovisku alebo škole bez legitímneho dôvodu?“ alebo „táto osoba vám telefonovala a správala sa pri tom neprístojne, vyhrážala sa alebo sa v telefóne neozvala?“

Obrázok 3: Sexuálne formy online obťažovania od veku 15 rokov a v priebehu 12 mesiacov pred rozhovorom vrátane nežiaducich sexuálne ladených e-mailov alebo neprístojných SMS správ, podľa vekových skupín, EÚ-28 (%)

Poznámky: Zo všetkých žien, okrem prípadov na ktoré sa odpoveď o online obťažovaní nevzťahovala (n = 35 820). 6 084 respondentiek zaškrtilo kategóriu „nevzťahuje sa“ v oboch položkách, informácie o veku chýbali v 98 prípadoch.

Zdroj: Súbor údajov z prieskumu agentúry FRA o rodovo motivovanom násilí páchanom na ženách 2012

Spôsoby riešenia: Členské štáty EÚ sa vyzývajú, aby vypracovali konkrétne národné akčné plány týkajúce sa násilia páchaného na ženách, v ktorých by sa využili výsledky výskumu v prípade chýbajúcich údajov na vnútroštátnej úrovni. Do prípravy akčných plánov by mohli byť zahrnutí aj aktéri občianskej spoločnosti pracujúci so ženami, ktoré sa stali obeťami násilia, čím by užitočne prispeli k tomu, aby tieto plány priniesli praktické výsledky pre obeť a aby sa zabezpečila ich udržateľnosť.

Spôsoby riešenia: Politika EÚ v oblasti zamestnanosti, vzdelávania, zdravia a informačných a komunikačných technológií by sa mala zamerať na vplyv násilia páchaného na ženách v týchto oblastiach, čo by sa malo premietnuť do konkrétnych politických krokov na úrovni členských štátov a národných akčných plánov, ktoré by pokrývali jednotlivé oblasti.

Približne 12 % žien uvádza, že sa stretlo s nejakou formou sexuálneho zneužívania alebo incidentu spôsobeného dospelým pred dovŕšením 15 rokov, čo by zodpovedalo 21 miliónom žien v EÚ.

Z výsledkov vyplýva, že 30 % žien, ktoré boli postihnuté sexuálnou viktimizáciou bývalým alebo súčasným partnerom, malo skúsenosti so sexuálnym násilím aj v detstve, zatiaľ čo 10 % žien, ktoré neboli postihnuté sexuálnou viktimizáciou vo svojom súčasnom alebo bývalom vzťahu, uvádza skúsenosti so sexuálnym násilím v detstve.

Spôsoby riešenia: EÚ by mala zabezpečiť, aby sa mechanizmy financovania na pokračovanie práce programu DAPHNE a ďalších programov, ktoré rôznymi spôsobmi prispievajú k ochrane detí, mladých ľudí a žien pred všetkými formami násilia, mohli použiť na ďalšiu podporu výskumu a práce organizácií občianskej spoločnosti so zameraním na násilie páchané na ženách. Finančné prostriedky sú potrebné predovšetkým na prácu cielene orientovaných služieb na podporu obetí v oblasti násilia páchaného na ženách.

Spôsoby riešenia: Na úrovni EÚ a členských štátov je potrebné posilniť taký prístup k ženám ako obeť násilia, v centre ktorého sú potreby obetí a ich práva. V posledných rokoch sa objavili pozitívne príklady vo viacerých členských štátoch, v ktorých sa uznáva, že domáce násilie alebo násilie spôsobené intímny partnerom je viac záležitosťou, ktorá si vyžaduje intervenciu na úrovni štátu, než súkromnou vecou.

Spôsoby riešenia: EÚ a členské štáty by mohli prejavovať svoje odhodlanie pravidelne zbierať údaje o jednotlivých formách násilia páchaného na ženách, ktoré môžu poslúžiť ako dôkazy pri príprave politických reakcií a opatrení v tejto oblasti. Tento proces by mohol podporiť aj Eurostat a jeho príslušné expertné skupiny a mohol by sa použiť na poskytovanie údajov osobitným kontrolným orgánom OSN a Rady Európy, ako aj Európskemu inštitútu pre rodovú rovnosť.

Polovica všetkých žien v EÚ (53 %) sa prinajmenšom z času na čas vyhýba určitým situáciám alebo miestam zo strachu pred fyzickým alebo sexuálnym útokom. Na porovnanie, z existujúcich prieskumov o viktimizácii v trestnej oblasti a strachu z trestnej činnosti vyplýva, že svoj pohyb obmedzuje oveľa menej mužov.

Spôsoby riešenia: Pri príprave politik EÚ a členských štátov a národných akčných plánov na boj proti násiliu páchanému na ženách je potrebné vychádzať z dôkazov vyplývajúcich priamo zo skúseností žien s násilím. Okrem administratívnych údajov a údajov z trestnej oblasti, v ktorých nie je zachytená väčšina nenahlásených prípadov viktimizácie, by sa mali zbierať aj údaje o skúsenostiach žien s násilím. EÚ a členské štáty by mali vyvíjať spoločné úsilie na podporu a financovanie prieskumov s cieľom získať informácie o rozsahu a charaktere násilia páchaného na ženách. Tieto prieskumy sa môžu opakovať každých niekoľko rokov, aby sa sledoval vývoj v priebehu času.

Ďalšie informácie:

Súhrnná správa agentúry FRA o zisteniach prieskumu – **Násilie páchané na ženách: celoeurópsky prieskum. Prehľad výsledkov** – poskytuje prehľad vybraných výsledkov prieskumu a obsahuje dôležité stanoviská vyplývajúce zo zistení: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-results-at-a-glance>.

Hlavné výsledky prieskumu Násilie páchané na ženách: celoeurópsky prieskum. Správa o hlavných výsledkoch (**Violence against women: an EU-wide survey. Main results**) – predstavuje komplexné vysvetlenie zistení na základe údajov z prieskumu, ako aj rad podrobných stanovísk ako odpovede na výsledky týkajúce sa jednotlivých typov násilia páchaného na ženách, ako napríklad fyzické a sexuálne násilie, sexuálne obťažovanie a prenasledovanie, ktoré sa rozoberajú v príslušných kapitolách v správe: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-main-results>.

Online prieskumník údajov k výsledkom prieskumu o rodovo motivovanom násilí páchanom na ženách je dostupný na: <http://fra.europa.eu/en/vaw-survey-results>.

Informácie o metodike prieskumu – Násilie páchané na ženách: celoeurópsky prieskum Technická správa (**Violence against women: An EU-wide survey. Technical report**) je dostupná na: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-technical-report>.